

Læremidler i engelskfaget med globalt udsyn

Ét vigtigt sted at lære FN's Verdensmål at kende, reflektere over deres betydning for mennesker i hele verden og overveje, hvad ens egen rolle kunne være i forhold til målene, er i skolesystemet. Når børn og unge arbejder systematisk med verdensmålene, bliver det ikke kun en del af deres skolegang, men også forberedelse på et liv som bevidste, aktive og demokratiske verdensborgere.

Denne artikel fokuserer på læremidlernes bidrag til arbejdet med FN's Verdensmål i udskolingens engelskundervisning i folkeskolen. Jeg diskuterer, hvad det kræver af eleverne at lære om verdensmålene på engelsk, og beskriver et læremiddel, som jeg selv har skrevet, for at finde frem til, hvordan man kan stilladsere elevernes indholdsmæssige og sproglige læreprocesser på en måde, som udvikler deres globale handlekompetence.

Globale problemstillinger, engelskfaget og læremidler

Heldigvis er mange unge i disse år meget optagede af en række globale temaer, som påvirker deres liv eller kommer til at påvirke det i fremtiden. Blandt disse kan nævnes klimaretfærdighed, som den svenske teenageaktivist Greta Thunberg har været med til at opbygge en verdensomspændende ungdomsbewægelse omkring. Af globale problemstillinger kan derudover nævnes lighed mellem kønnene

CATHERINE WATSON
MA Linguistics (TESOL)
Lektor i engelsk i læreruddannelsen,
Københavns Professionshøjskole
cwa@kp.dk

og retfærdighed for piger og kvinder, som bl.a. #metoo-kampagnen har fremhævet, og *slow fashion*-bevægelsen, som arbejder for tøjproduktion, som tager hensyn til miljøet, fabriksarbejdernes forhold og forbrugernes rettigheder.

Disse og andre globale problemstillinger har selvfølgelig en direkte forbindelse med FN's Verdensmål, og som emner, der optager unge i udskolingen, er de oplagte at bruge i engelskundervisningen som et led i udviklingen af elevernes globale medborgerskab og handlekompetence.

Her har engelskfagets arbejde gennem årene hovedsageligt bygget på Michael Byrams model for interkulturel kommunikativ kompetence. Byram (2009) betoner især kritisk kulturel bevidsthed/politisk dannelse som centralt i forhold til at sikre fremmedsprogundervisningens dannelsesfunktion. Et centralt aspekt af interkulturel kommunikativ kompetence er således evnen til kritisk og analytisk at evaluere egen og andres kulturelle perspektiver, praksisser og produkter. Endvidere forklarer Byram, hvordan sprogundervisningens globale udsyn bidrager til at løfte traditionel medborgerskabsuddannelse væk fra et ofte nationalistisk perspektiv mod noget mere relationelt, transnationalt, og kritisk, som han betegner interkulturelt medborgerskab.

De unges interesse i globale problemstillinger er delvist afspejlet i en vifte af temaer i læremidler udgivet af de store uddannelsesforlag, herunder undervisningssystemer, temabøger og de digitale portaler. For eksempel har Gyldendals engelskportaler fra 6. klasse og opefter en vifte af forløb, som beskæftiger sig bl.a. med ulighed, klimakrisen, vores madvaner og diskrimination mod oprindelige befolkninger. I alle disse forløb får eleverne faktisk input, arbejder nogle steder med relevant ordforråd og får mulighed for at tale eller skrive om deres egne meninger og ideer.

Med andre ord er FN's Verdensmål i det mindste implicit allerede at finde i læremidler udgivet til engelskundervisningen i folkeskolen. Spørgsmålet er, om læremidlerne altid er opgaven voksen, og hvad det egentlig kræver af materialerne at blive det.

CLIL – en tredimensionel tilgang

Erfarne lærere producerer ofte deres egne materialer til de temaforløb, som de laver med deres udskolingsklasser i engelsk. På den ene side er fordelene ved dette, at forløbene kan være helt opdaterede og kan skræddersys til det specifikke hold. På den anden side kan et

færdigt didaktiserende materiale tilbyde en del konstruktiv støtte i planlægnings- og implementeringsprocessen.

Det kan være udfordrende og tidskrævende for engelsklæreren at danne sig et overblik over de komplekse globale problemstillinger, som verdensmålene omfatter. Desuden er det ikke altid ligetil at finde relevante tekster, billeder og/eller videoer og andre former for input, som motiverer eleverne, og som er på et passende niveau både begrebsligt og sprogligt. Og ikke mindst er det krævende at udvikle stilladserende aktiviteter, som sandsynliggør, at eleverne realistisk kan arbejde i dybden med et udfordrende emne samt tilegne sig det relevante sprog.

Et godt tilrettelagt læremiddel bør tilbyde støtte på alle disse områder. Én konkret måde at gøre det på er ved at bruge elementer af tilgangen kendt som CLIL (Content and Language Integrated Learning). CLIL kan beskrives som en tredimensionel undervisningstilgang, hvor et andet- eller fremmedsprog bruges til undervisning i og læring af både indhold og sprog (Ball m.fl. 2015). I undervisnings- og læringsprocesserne sammenflettes disse to 'tråde', og der integreres en tredje tråd, som består af de færdigheder og procedurer, som kræves for at arbejde med det pågældende indhold. De tre dimensioner kan således beskrives som hhv. den begrebslige dimension, den procedurale dimension og den lingvistiske dimension.

I praksis omfavner CLIL-tilgangen typisk to fag – et ikke-sprog-fag og et fremmed- eller andetsprogsfag, som bruges som undervisningssprog på ikke-sprogfaget. Arbejdet med FN's Verdensmål i engelskundervisningen omfatter egentlig kun ét fag (engelsk), men den ambitiøse indholdsmæssige dimension udgør et ikke-sprogligt fagligt element, som kræver en lige så stor indsats som det sproglige element. Her er udgangspunktet indholdet, og det skal sikres, at eleverne ved passende stilladsering udvikler det nødvendige sprog til at kunne håndtere indholdet, samtidigt med at de skal håndtere forskellige måder at arbejde på i læreprocessen. Et eksempel følger.

Making a Difference – temabog med et globalt udsyn

Gyldendal Uddannelses temaserie *Close-up* er udgivet til engelskundervisningen i 8.-10. klasse. Én af bøgerne fra serien, *Making a Difference* (Watson 2016), fokuserer på de aktiviteter, som unge mennesker på elevernes egen alder har deltaget i for at gøre en forskel for andre i forskellige dele af verden. Desuden opfordrer materialet eleverne til at reflektere over, hvad de selv kunne bidrage med for at gøre verden til et bedre sted både for dem selv og for andre. Bogen indeholder

tekster i forskellige genrer, bl.a. fagtekster, artikler, politiske tekster, statistik, tegneserier, fiktion og digte. Nogle tekster er autentiske, og andre er skrevet specifikt til materialet.

I denne analyse fokuserer jeg på kapitel 3 i *Making a Difference*, 'Global Girl Power'. Kapitlet har 12 sider og beskæftiger sig med tre underemner: *The Girl Declaration* om fattige teenagepigers muligheder; den pakistanske teenagepige Malala Yousafzais kampanjer for uddannelse for piger; og organisationen GlobalGirl Media, som uddanner piger og unge kvinder fra fattige kår til at håndtere nye medier og digital journalistik.

Kapitlet tilbyder flere forskellige teksttyper: (1) forsiden af *The Girl Declaration*, som består af en kunstnerisk layoutet serie af statements fra nogle af de involverede piger; (2) de fem mål for *The Girl Declaration* vedrørende uddannelse, sundhed, sikkerhed, økonomisk tryghed og medborgerskab; (3) uddrag fra Malala Yousafzais bog *I am Malala* og (4) citater og uddrag fra en blog skrevet af en ung kvinde, som har været involveret i et GlobalGirl Media-projekt. Alle disse fire tekster er 'autentiske', dvs. at de ikke oprindeligt er skrevet til undervisningsbrug, men er blevet didaktiseret af læremidlets forfatter. Der er gloselister på hver side, hvor de sværeste ord er defineret på engelsk.

Aktiviteterne spænder fra par- og gruppediskussioner, før og efter læsning, forståelsesspørgsmål, informationssøgningsopgaver og ordforrådsarbejde til skrivning af en e-mail, et slogan og en blog.

Kapitlet fungerer som et oplagt tema til arbejde med FN's Verdensmål. Fokus på pigers, og især fattige pigers, rettigheder giver en fin forbindelse til verdensmål 4 og 5 om hhv. kvalitetsuddannelse og ligestilling mellem kønnene og også til mål 1 om fattigdom og mål 10 om ulighed. Eleverne får mulighed for at diskutere emnerne, arbejde kreativt med teksterne og for at blive motiveret af, at de skal forholde sig til de levevilkår, som unge på deres egen alder har i forskellige dele af verden. Alle elementer lægger op til udvikling af elevernes handlekompetencer inden for globalt medborgerskab og fremmedsprog.

Udfordret på indhold ...

På de første fire sider af kapitlet tilbyder materialet eleverne mulighed for at få en generel fornemmelse for, hvad *The Girl Declaration* er. Der er lidt baggrundsinformation om, hvordan deklARATIONEN blev til, og om hvad den indeholder, og som autentisk input er der deklARATIONENS visuelt kreative forside og dens fem mål, begge videregige-

vet i de oprindelige formuleringer. Inputtet varierer på denne måde mellem pædagogisk rettede faktuelle tekster, en visuel tekst med korte slogans, skrevet af de unge piger selv, og kampagnens formelle mål. Dermed appellerer materialet til elever med forskellige interesser og vidensniveauer og giver eleverne nyttig baggrundsinformation om emnet.

Det kan imidlertid ikke nægtes, at emnet er komplekst for elever i udskolingen på grund af de globale politiske, økonomiske og sociale forhold, som er årsagen til ulighed og diskrimination i forhold til piger. Trods forsøget på at variere inputtet kan det virke meget abstrakt for danske elever, der heldigvis oftest ikke personligt har erfaret de udfordringer på egen krop, som beskrives i materialet. Dette medfører en risiko for, at eleverne forholder sig meget overfladisk til inputtet, og kan betyde, at eleverne får en mangelfuld forståelse af de vidt forskellige kontekster, som disse teenagepiger lever i, og hvad de har brug for med henblik på at forbedre deres forhold.

For at afhjælpe denne manglende stilladsering i forhold til elevernes forståelse af emnet kunne arbejdet med hele kapitlets indhold med fordel forberedes i starten, så alle tre underemner bliver opkvalificeret. Én mulighed er, at eleverne kigger på fotos, som viser pigers forhold i udvalgte lande, og i grupper noterer nøgleord, som de tror, beskriver aspekter af livet for piger i de kontekster, de ser på billederne. Her trækker de både på deres almindelige viden om verden og på det, de kan se og gætte sig til ud fra deres fotos. Nøgleordene deles med resten af klassen i en plenumsamtale, hvor læreren supplerer elevernes ideer med relevante baggrundsinformationer, terminologi og begrebsforklaringer (fx dem, som ses i de fem mål i *The Girl Declaration*). Disse bliver skrevet et synligt sted til senere brug. Dermed stilladseres elevernes sproglige og faglige udvikling inden for emnet ud fra deres eksisterende viden og sproglige niveau og bliver fastholdt, så emnet er klart til at blive øvet, brugt og internaliseret gennem kapitlet.

... og sprog

Emnets kompleksitet forstærkes af de fremmedsproglige udfordringer. Autentiske tekster, som er skrevet til læsere med større viden om og erfaring med sproget, end fremmedsprogsleverne ofte har, er i sagens natur svære at takle for mange elever. Dog er der i kapitlet valgt en del tekster, som er skrevet enten af eller til læsere i elevernes aldersgruppe.

Eleverne læser uddrag fra den dengang 16-årige Malala Yousaf-

zais bog *I am Malala*, og citater fra teenagepiger, som har deltaget i GlobalGirl Medias kurser. Pigerne fortæller om deres oplevelser på en uformel og ligefrem måde, som eleverne vil kunne forholde sig til, selvom der også forekommer ord, som de ikke umiddelbart kender.

Mere udfordrende er fx *The Girl Declarations* fem mål. Teksterne er på nogle få linjer, men indeholder begreber og sprogbrug, som det er usandsynligt, at eleverne kender til fra anden undervisning eller deres daglige erfaringer med engelsk. For eksempel er der et mål, som beskæftiger sig med teenagepigens sikkerhed (*safety*). Helt bortset fra det, at eleverne nok ikke helt forstår, hvad begrebet kan dække over i denne sammenhæng, er der ovenikøbet ord og udtryk som *exploitation*, *enforced laws* og *adequately resourced child protection systems*, som vil udfordre dem både sprogligt og begrebsligt.

Opgaverne i kapitlet opfordrer eleverne til at involvere sig i emnerne ved fx at forestille sig, hvad teenagepiger rundt om i verden drømmer om, diskutere, hvorfor en 'pigedeklaration' kunne være nødvendig, lave en paneldiskussion, producere slogans, finde mere viden om andre beslægtede emner og skrive en blog. Imidlertid er der ikke mange opgaver, hvor eleverne bliver forberedt på det sprog, de møder i teksterne, eller arbejder specifikt med det sprog eller de tekstgenrer, som de har brug for i opgaverne. Dermed er der igen risiko for, at eleverne forholder sig overfladisk til emnerne ved at holde sig til det sprog, de allerede kender, eller i værste fald helt opgiver at løse opgaven.

En af opgaverne, som eleverne laver, i forbindelse med at de har læst forsiden af *The Girl Declaration* og læst og talt om de fem mål, er, at de finder på et nyt slogan, som ville kunne tilføjes til forsiden. Materialet tager for givet, uden nogen form for stilladsering, at eleverne ved, hvad et slogan er, hvad det bruges til, og hvilken type sprog der anvendes.

Én mulig løsning for at sikre, at eleverne ved, hvilken genre de har at gøre med, kunne være en opgave med flere stadier. Læreren kunne først få eleverne til at brainstorme om emner, der kunne være passende for et slogan til *The Girl Declaration*. De kunne derefter analysere de eksisterende slogans for at opdage, hvad der gjorde dem til effektive slogans, og hvilken type sprog de brugte. Efterfølgende kunne læreren lave ét slogan sammen med eleverne, hvor der bevidst blev talt om, hvordan det konstrueres, og bagefter kunne læreren få eleverne til at lave deres egne i par. På denne måde kunne elevernes skriveproces blive stilladseret både indholdsmæssigt, genremæssigt og sprogligt.

Afsluttende bemærkninger

Arbejdet med FN's Verdensmål i engelskundervisningen er et vigtigt element i skolens bidrag til udviklingen af elevernes globale medborgerskab. For at sikre elevernes viden og handlekompetencer i denne proces er det nødvendigt med stilladsering, som bevidst fokuserer på både sprog og indhold i indbyrdes forhold til hinanden. CLIL er en meget relevant tilgang i denne sammenhæng, og læremidlerne kan fungere som vejvisere for implementeringen af disse stilladserede forløb i praksis.

Litteratur

- Ball, P., Kelly, K. & Clegg, J. (2015). *Putting CLIL into practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Byram, M. (2009). Intercultural competence in foreign languages. I: Deardorff, D. K. (red.). *The SAGE handbook of intercultural competence*. London: Sage.
- Gyldendals hjemmeside. Lokaliseret d. 15. januar 2020 på <https://gyldendal-uddannelse.dk/systemer-og-serier/close-up-403>.
- Undervisningsministeriet (2017). *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*. København: Undervisningsministeriet.
- Watson, C. (2016). *Making a difference*. København: Gyldendal.